

■ Armas Mišin.

*Meidän kaikkien ikkunoista
näkyv vain kotimaa*

■ Helena Miettinen.

*Inkeri elää sinussa ja
minussa*

■ Inkeri Peterson.

Ruotsininkeriläiset

■ Eino Karhu.

*Lahjakkuuden ohdakkeinen
taival*

■ Viktor Kaipainen.

*Inkerin suomalaisten
kuvataide tänään*

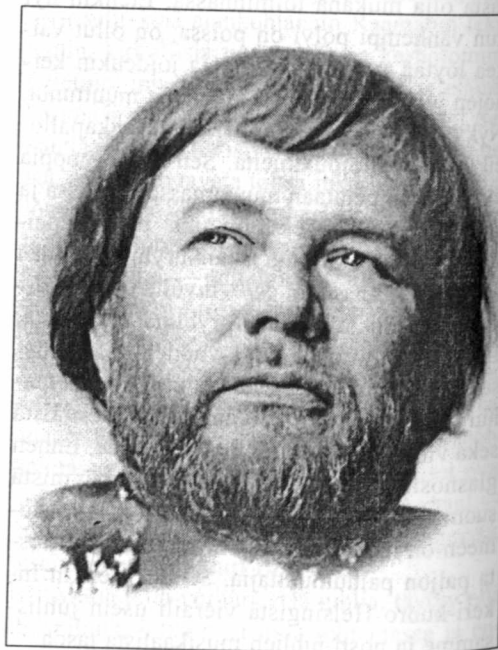
Eino Karhu

Lahjakkuuden ohdakkeinen taival

(Leo Lankisen elämästä hänen kertomansa pohjalta)

Vähän ennen kuolemaansa lahjakas karjalainen kuvanveistäjä, taidemaalari ja teatterilavastaja Leo Lankinen (1926—1996) kertoi minulle elämästään ja varsinkin sen varhaisvaiheista, joita monet epäsuotuisat seikat varjostivat. Muistellesaan kaikkein raskaimpia ja toisinaan jopa toivottomalta tuntuneita lähes puolen vuosisadan takaisia tilanteita Leo tunnusti haikein mielin: "Nyt en jaksa edes uskoa, että kaiken tuon olen saanut kokea minä itse eikä joku muu. Se palautuu mieleen kuin painajaisuni."

Leo oli erittäin voimakas ihminen, hän ei ollut lainkaan taipuvainen valittamaan kohtaloaan ja puolustelemaan laiminlyönnejään objektiivisilla olosuhteilla. Hänen kertomuksestaan sai kuvan siitä, miten ihminen oli joutunut ylittämään ylivoimaisilta näyttäneitä esteitä ja miten hän oli pystynyt varjelemaan lahjakkuutensa ja toteuttamaan itseään taiteilijana. Ajan myötä hän sai tunnustusta: hänestä tuli Venäjän kansantaiteilija, Venäjän taideakatemian varsinainen jäsen. Useita hänen töitään säily-

Leo Lankinen kesällä 1976.

tetään niin Venäjän kuin ulkomaidenkin museoissa.

Tosin tunnustuksen osaltakaan ei asia ollut aivan yksiselitteinen, mikäli kyse on

virallisesta tunnustuksesta. Vaikka aloitteentekijänä oli vaikutusvaltainen taiteilijataho, joka koostui Moskovan ja Leningradin huomattavista kuvanveistäjistä ja taidemaalareista, ideologiset instanssit olivat kantona kaskessa.

Leo Lankinen syntyi 13. kesäkuuta 1926 inkerinsuomalaiseen perheeseen Karjalan kannaksella. Hänen Moottori-niminen kotikylänsä oli puolentoista kilometrin päässä silloiselta Neuvostoliiton ja Suomen rajalta. Vielä lähempänä oli Valkeasaaren kirkonkylä ja samanniminen rautatieasema Pietarin—Viipurin radalla. Kesäisin saattoi seurata suoraan kotikylästä heinätöiden edistymistä suomalaisen pienviljelijän tilalla Sisarjoen toisella rannalla, siis valtakunnan rajan toisella puolella. Inkerinsuomalainen syntyperä ja kotikylän sijainti rajan tuntumassa vaikuttivat osaltaan tulevan taiteilijan kohtaloon hänen elämänsä myöhemmissä vaiheissa.

Kolhooseja perustettaessa monia talonpoikia leimattiin kulakeiksi. Tosin Leon vanhemmat säästyivät tältä koettelemukselta. Hänen isänsä lukutaitoisena ja toimeliaana isäntänä valittiin kolhoosin puheenjohtajaksi. Mutta kesällä 1936 kylää uhkasi uusi hätä. Inkerinsuomalaisten rajakyläen asukkaat joutuivat jättämään kotikontunsa ja muuttamaan sisämaahan. Monet perheet hajosivat niiden jäsenteen joutuessa eri paikkakunnille. Vanha etninen yhteisö oli hetkessä tuhattu ainiaaksi.

Lankisten perhe joutui Vologdan alueen Ignašinon kylään, josta löytyi tyhjänä ollut talo. Paikallinen kolhoosi tarvitsi lisää työvoimaa. Kotikylässään Leo oli käynyt suomenkielistä koulua. Täällä hän joutui venäjänkieliseen kouluun. Ummikkona hänen oli toistamiseen aloitettava toiselta luokalta oppiakseen hieman venäjää.

Perhe ei kuitenkaan pitänyt vologdalaisen kolhoosin oloista ja muutti piakkoin

Karjalaan, jonne kaksi Leon isän veljeä olivat jo ehtineet asettua. Tällaiset muutot olivat inkeriläistalonpojille perin outoja, he kun olivat tottuneet omaan peltotilkkuunsa ja verkkaiseen maalaiselämään. Leon vanhemmat päätyivät pieneen karjalaiskylään Rukajärven Ontrosenvaaraan, joka sitten sotavuosina tuhoutui tyystin.

Leon isä ryhtyi metsuriksi. Leo kävi venäjänkielistä koulua Tikšan taajamassa. Perheen muutto paikasta toiseen aiheutti sen, että Leo oli ennen sotaa ehtinyt käydä vain kuusi luokkaa. Tähän loppuikin hänen opiskelunsa yleissivistävässä koulussa.

Sodan sytyttyä perhe joutui lähtemään evakkoon Arkangelin alueelle. Leon opiskelusta siellä ei tullut mitään. Hän joutui metsätöihin ja pian hänestä tulikin oiva metsuri. Sota jatkui, eikä paikallinen kutsuntaviranomainen eli sotilaskomissariaatti häntä unohtanut. Mutta asepalvelukseen ei Leoa kelpuutettu joko sen takia, ettei hän ollut vielä ehtinyt 18-vuotiaaksi, tai sitten muista syistä.

Sitten aivan vuoden 1943 lopussa Leo sai kutsun Arkangelin sotilaskomissariaattiin. Siellä hänelle ja hänen ikäisilleen nuorille, jotka osoittautuivat Neuvostoliiton saksalaisiksi, selitettiin, että heidät olisi tarkoitettu lähettää salaiseen erikoiskouluun, jossa heidät koulutettaisiin vihollisen selustassa suoritettavaa tuholaisyötä varten. Nuorilta puuttui kuitenkin vieraiden kielten taitoa, joka oli tärkein edellytys tehtävässä onnistumiselle. Mutta sotilaskomissariaatissa valistettiin, että erikoiskoulussa pojille opetettaisiin kyllä kieliä.

Pojat joutuivat aivan toisenlaiseen selustaan — kotirintamalle, Tšeljabinskin alueen Kopeiskin kaupungin hiilikaivoksiin, joissa puursivat paikalliset kaivosmiehet. Tulokkaat muodostivat suomalaisten, saksalaisten, unkarilaisten ja bulgariaalaisten, siis Neuvostoliiton vähemmistökansalli-

suuksien erikoisryhmän. Enemmistönä siinä olivat saksalaiset. Heidät oli kyyditty tänne eri puolilta Neuvostoliittoa kuten esimerkiksi Volgan saksalaisten autonomisesta tasavallasta, Pohjois-Kaukasukselta, Leningradin ja Moskovan alueilta. Saksalaisia kohdeltiin Kopeiskin leirillä erittäin kovakouraisesti, vaikka ankarat säännöt säätelivät koko ryhmän elämää. Asuttiin piikkilanka-aidan ympäröimällä leirillä parakeissa, maamajoissa. Työhön ja työstä marssittiin rivistönä vartijoiden saattelmina. Kopeiskin paikalliset asukkaat olivat siinä vakaassa uskossa, että tämä oli sotavankileiri eikä neuvostokansalaisille tarkoitettu leiri.

Leo Lankinen oli kaivoksessa louhijan hommissa työvälineenään raskas vasaraporakone. Työtä tehtiin kolmessa vuorossa. Teknisten vikojen ja vaurioiden vuoksi 8-tuntinen työvuoro saattoi usein venähtää jopa vuorokauden pituiseksi. Työ oli raskasta ja ruoka kurjaa. Monet kaivosmiehistä olivat nääntyneitä. Leo oli nälkätaudin partaalla. Hänen kertomansa mukaan hänet pelasti kuolemalta nuori sairaanhoitajatyttö, joka tunsii sympatiaa kaivosmiestä kohtaan ja onnistui järjestämään hänelle työvapaata.

Sodan päätyttyäkään elinolot leirillä eivät ottaneet paratakseen. Tosin ryhmä sai mennä työhön ja takaisin ilman vartiota, vaikkakin rivistönä. Liikkumiskielto oli yhä voimassa, luvaton leiriltä poistuminen saattoi tietää joutumista sotatuomioistuimen eteen. Ryhmän jäsenet olivat edelleen sotilashenkilöitä, eivät kuitenkaan varusmiehiä. Siksi heillä ei ollut harmaata aavistustakaan, kuinka kauan heidän oleskelunsa leirillä kestäisi.

Leon "Kopeiskin vankeus" olisi saattanut venähtää hyvinkin pitkäksi, ellei hän olisi saanut vuoden 1947 alussa evakosta Karjalaan palanneiden sukulaisten kirjeis-

tä tietää, että Karjalaan ovat tervetulleita paitsi sen entiset asukkaat myös ne, jotka haluavat työvoimaviranomaisten värväminä päästä Karjalaan metsätöihin.

Saatuaan tällaisen viestin Leo lähetti kokonaista kaksi kirjettä: toisen Karjalais-Suomalaisen neuvostotasavallan korkeimpaan neuvostoon ja toisen tasavallan ministerineuvostoon. Kerrottuaan olinpaikastaan hän ilmaisi toivomuksensa päästä Karjalaan metsätöihin semminkin kun metsurin ammatti oli hänelle tuttu.

Leo kertoi saaneensa kokemusta metsurin työstä Arkangelin alueella, jossa hän paitsi töitä erillään työryhmästä suorittaen puun kaadon ja oksien karsimisen pokashalla ja kirveellä. Myöhemmin palattuaan Karjalaan Leo niitti mainetta esikuvallisenä nuorena metsurina. Hänestä kirjoitettiin lehdissä ja hänet palkittiin kunniakirjoilla.

Mutta Kopeiskin leirin portti ei ottanut avautuakseen Leolle. Hän oli kylläkin saanut Karjalasta virallisen kutsun, mutta tämä paperi oli leirin päällystölle yhtä tyhjän kanssa. Se viskattiin tylästi roskakoriin. Hiilikäivokset tarvitsivat työvoimaa siinä kuin metsäteollisuuskin. Leo haki uudestaan apua Karjalan viranomaisilta. Mutta nyt tehtiinkin kuudentoista leiriläisen allekirjoittama hakemus. Näistä kuudestatoista vain kolme oli saksalaisia, loput olivat suomalaisia. Karjalan viranomaiset ryhtyivätkin tosi toimiin saatuaan yhteishakemuksen Kopeiskista. He lähettivät leirille edustajansa, jolla oli laajat valtuudet neuvotella paitsi hiilikaivosten johdon myös leirin valvontaelinten kanssa. Näissä neuvotteluissa Karjalan edustaja onnistui vetäisemään pitemmän korren ja niinpä hän palasi Karjalaan mukanaan kaikki hakemuksen suomalaiset allekirjoittajat. Kolme saksalaisparkaa jäi epämääräiseksi ajaksi leirille...

Leon isä oli silloin 1947 metsätöissä Tšalnan Paatjärven metsätyömaalla lähel-

lä Petroskoita. Hänen avukseen tuli nyt Leo-poika. Tosin myöhemmin Leo muutti Salmiin, missä hänellä oli myös sukulaisia, joiden luota hän sai aluksi majapaikan. Hän oli vasta hieman yli kahdenkymmenen. Siinä iässä nuori elää etsikköaikaansa ja tarvitsee tukea.

Myöhemmin Leo kertoi, että jo ollessaan Vologdan alueella hän tunsii epämääräistä viehtymystä taiteeseen. Mutta elämän armostomien olosuhteiden takia hän pysyi sivistystasoltaan kuudesluokkaisena. Viehtymys taiteeseen vaati ripeitä otteita. Leo matkustikin Aunukseen, jossa silloin toimi Suomalainen teatteri. Teatterissa olivat näyttelijöinä Leolle läheiset ihmiset — hänen setänsä, tunnettu näyttelijä Toivo Lankinen ja tämän vaimo Darja Karpova, hänkin yhtä kuuluisa karjalainen näyttelijätär. Koska Leoa kiinnosti maalaustaide, hänet saatettiin hyväksyä teatterin taidemaalarin avustajaksi. Samalla Leo esiintyi avustajana joukkokohtauksissa, uskottiinpa hänelle pieniä esintymisosoituksiakin. Leo laski tuolloin katkeraa leikkiä, että mikäli hänen edistymisensä näyttelijän uralla jatkuisi tätä vauhtia, hänestä tulisi jonkinlainen artisti 70-vuotiaana.

Hänen uinuvat luontaiset lahjansa kaipaivat toisenlaista, dynaamisempaa itsensä kehittämistä ja ilmentämistä. Myöhempi kehitys tuki tätä näkemystä: jo viiden—seitsemän vuoden kuluttua Leon ensimmäisiä veistoksia suositeltiin ensin Leningradin ja sitten Moskovan taidenäyttelyihin.

Tie alkumenestykseen oli sekin ohdakkeen. Koska Leolta puuttui oppikoulun todistus, hän ei voinut hakeutua korkeakouluun. Niinpä hän joutui opiskelemaan kaksi ja puoli vuotta Petroskoin alemmanasteen ammattikoulussa nro 4, jossa hän suoritti yleissivistävän koulun oppimäärän ja samalla valmistui rakennusten seinäkoristelun ammattilaiseksi. Tällä ammatilla oli

tosin vain välillinen yhteys taiteeseen — seinämaalari vastasi rakennusten taiteellisesti koristelusta niiden rakennusvaiheessa. Kuitenkin Leolle avautui mahdollisuus hakeutua korkeakouluun.

Vuonna 1950 Leo Lankinen haki Leningradin Vera Muhinan nimeä kantavaan taideteolliseen opistoon. Hänet kelpuutettiin sisään pääsykokeisiin. Kun hän oli läpäissyt menestyksekkäästi puolet näistä kokeista, mm. piirustuksen ja kuvanveiston, hän joutuikin yllättäen miliisin puhutteluun ja sai käskyn lähteä Leningradista. Suomalaisena hänellä ei ollut oikeutta oleskeluun Leningradissa, eikä edes Leningradin alueella opiskelun aikana. Köyhälle abille annettiin matkalippu ja hänet saatettiin Petroskoin junaan.

Petroskoissa yritettiin auttaa hätään joutunutta miestä. Hän sai kolme erittäin arvovaltaista suosituskirjettä — Karjalan puoluejärjestön keskuskomitealta, ministerineuvostolta ja Kansantaiteen talolta. Petroskoissa oli jo saatu riittävää näyttöä Leon taiteilijankyvystä: hänen töitään oli ollut esillä harrastaja- ja ammattitaiteilijain näyttelyissä. Leo matkusti uudestaan Leningradiin suosituskirjeet mukanaan. Taideteollisessa opistossa häntä odottikin iloinen yllätys: opettajat ilmoittivat, että kaiken tahtuneen jälkeen hänet hyväksyttiin opistoon ilman kokeita. Kuitenkin vuoden kulluttua miliisi oli taas hätyyttelemässä Leoa. Hän joutui piileskelemään miliisiltä. Tätä peliä jatkui jopa Stalinin kuoleman jälkeen. Syksyllä 1954 miliisiviranomaisten jahtamiseen kyllästynyt opiskelija matkusti Moskovaan saadakseen järkevän selityksen, miksi häneltä, Leo Lankiselta, on evätty edes tilapäinen asumisoikeus kaupungissa, jonka liepeillä hän on aikoinaan syntynyt. Moskovassa hän pyrki Hruštševin vastaanotolle, kunnes virkailijat päästyään perille nuoren miehen aikeista käskivät

hantä palaamaan Leningradiin, jossa hänet tämän jälkeen vihdoinkin jätettiin rauhaan.

Leo Lankisen ei kuitenkaan ollut suotu valmistua taideteollisesta opistosta. Viimeisellä vuosikurssilla hän sai autokolarissa aivotärähdyksen, joutui pitkään hoitamaan vammaansa eikä enää palannut opistoon. Kertoessaan tästä tapahtumasta hän laski leikkiä: "Näin jäinkin koulutusta vaille saamatta ensin oppikoulutodistusta ja sitten taideteollisen diplomia." Sitten hän lisäsi: "Kenties kolarista oli jonkinlaista hyötyäkin, tärähdys pani aivoni toimimaan ripeästi ja oikeaan suuntaan." Leo arvosti leikinlaskua, ei kaihtanut itseironiaa.

Hänen lahjansa pääsivät oikeuksiinsa nimenomaan 1950-luvulla. Kun hän vielä opiskeli taideteollisen toisella ja kolmannelle vuosikurssilla, hänen töitään nähtiin Leningradin ammattitaiteilijoiden näyttelyissä. Neljännellä vuosikurssilla opiskellessaan hän veisti napaseudulla purjehtineen karjalaisen merikapteeni V. Voroninin muotokuvan. Tästä työstä puhuessaan hän muisteli kiitollisin mielin Karjalan kotiseutumuseon johtajaa Mulloa, joka tietäen opiskelijaa Leo Lankisen vaikean rahapulan (Leo näet joutui huolehtimaan Petroskoissa asuneesta perheestään) tilasi veistoksen museota varten. Täten museo sitoutui maksamaan taiteilijalle palkkion. Tosin vaatimattoman. Työn tulos sai tunnustusta. Kapteeni Voroninin muotokuva hyväksyttiin Moskovassa järjestettyyn valtakunnalliseen näyttelyyn. Opiskelijalle tämä merkitsi erittäin hyvää menestystä.

Nuori kuvanveistäjä palasi Leningradista Petroskoihin jo varteenotettavana taiteilijana. Täällä hänet hyväksyttiin taiteilijaliittoon. Hänelle myönnettiin ateljee ja asunto koko perheelle, johon kuuluivat äiti, sisko ja Gennadi-veli, hänkin aloitteleva kuvanveistäjä. Molemmilta toivottiin Karjala-

aiheisia veistoksia. Leo tunsu kiinnostusta Karjalalle klassiseen aiheeseen — tunnettujen karjalaisten runonlaulajain hahmoihin. Häneltä valmistuivatkin Jouki Hämäläisen (1957), Maria Mihejevan (1958) ja Tatjana Perttusen (1958) muotokuvat. Samoihin aikoihin alkoi syyttömästi tuomittujen henkilöiden rehabilitointi, jonka yhteydessä puhdistettiin Karjalan useiden tunnettujen kulttuurivaikuttajien maine. Leo Lankinen kantoi hänen kortensa kehoon. Häneltä valmistui runoilija Jalmari Virtasen veistos (1958). Myöhemmin hän veisti Stalinin vainojen uhriksi joutuneen Karjalan poliittisen johtajan Edvard Gyllingin rintakuvan, jonka hän sitten lahjoitti Suomen Gyllingmuistorahastolle.

Melko pitkään aikaan viranomaiset eivät sallineet Leon matkustella ulkomaille. Hänelle esitettiin myös ideologisia vaateita luomistyön suhteen.

1950-luvun lopun taidenäyttelyissä oli esillä muutamia Leon asetelmia kuten esimerkiksi Opiskelija (1957), Hiihtolenkin jälkeen (1958), Kaivosmies (1958) ja Laivaa odotellessa (1959) ym. Näiden asetelmien yksinkertaisuus ja arkisuus, ulkoisen mahitipontisuuden puute, kyky eläytyä arjen hetkellisyyteen herättivät katsojan kiinnostusta. Mutta puoluelehdistö arvioi tällaisen taiteen "kyökin ikkunasta nähdäksi", elämän takapihan kopioksi, jolla ei ollut mitään yhteyttä neuvostotodellisuuden mitavien kehitysilmien kuvaamiseen.

Tämä epäoikeutettu arvio katkeroitti taiteilijan mieltä. Joku ystävistä neuvoi Leoa olemaan vastaamatta arvosteluun. Kuitenkin taiteilijan eräänlaisena vastauksena viralliseen kannanottoon voitaneen pitää hänen osallistumistaan Lenin-aiheen taiteelliseen käsittelyyn 1960-luvun alussa. Häneltä ilmestyi kaksi johtajan muotokuvaa, joille hän oli uhrannut paljon aikaa suhtautuen urakkaansa erittäin vakavasti.

Mestari töittensä äärellä ateljeessaan.

Kuvat Viktor Trošev.

Hän luki paljon Leniniä koskevaa kirjallisuutta ja haastatteli Leniniä tavanneita ihmisiä. Pintapuolinen poliittisten suhdanteiden sanelema asennoituminen taiteilijan työhön oli hänelle vierasta. Hän pyrki aina korkeaan ammattitasoon ja selkeään taiteilijantyön etiikkaan.

Mutta tämä ei tuntunut riittävän ideologisen oikeaoppisuuden silloisille valvojille, varsinkin kun käytännön asioiden hoitoon sekaantuivat paitsi keskustason myös paikalliset valvontaelimet.

Leo kertoi keskustelussamme eräästä vuonna 1967 sattuneesta tapauksesta, jonka taustasta hän oli saanut tietää epävirallisista lähteistä paljon myöhemmin. Tapaus oli seuraava.

Valmistauduttiin taideakatemian jäsenen vaaliin. Moskovan taiteilijapiireissä ha-

luttiin asettaa Leo Lankinen ehdolle akatemian kirjeenvaihtajajäseneksi. Aloite tehtiin siis Karjalan tasavallan ulkopuolella. Mutta pelisääntöjen mukaan aloitteelle oli saatava paikallisten ideologiasta vastaavien elinten siunaus. Leon mukaan paikalliset elimet totesivat vastauksessaan seuraavaa: "Lankinen on kylläkin lahjakas taiteilija, mutta hänessä on eräitä aatteellismoraalisia vikoja kuten esim. taipumus boheemielämään, viehtymys väkijuomiin ja yleisesti ottaen hän on epäsosiaalinen yksilö, minkä vuoksi olisi pidättäydyttävä suosituksesta."

Vasta seitsemän vuoden kuluttua 1974 Leo Fomitš valittiin taideakatemian kirjeen-

vaihtajajäseneksi ja 1986 hänestä tuli varsinainen jäsen eli akateemikko. Toistaiseksi Karjalan ainoa.

Tämä oli hyvin ansaittu tunnustus, vaikka se helpottikin hänen luomistyötään, se merkitsi myös lisävastuuta. Taiteilijan yhteydet maailmaan monipuolistuivat. Hänelle avautui mahdollisuus tehdä työmatkoja Suomeen. Sitten hän kävi USA:ssa, Kreikassa, Italiassa, Espanjassa ja teki muutamia tilaustöitä.

Veistostensa lisäksi hän maalasi ja oli tuottelias teatteritaiteilija: hän osallistui yli 20 näytelmän lavastukseen.

Erittäin antoisaa oli hänen yhteistyönsä lahjakkaan suomalaisen teatteriohjaajan Kurt Nuotion kanssa, joka ohjasi Petroskoin suomalaisessa teatterissa omaperäisen Kalevala-sovituksen (1974). Sen lavastuksesta vastasi Leo Lankinen. Näiden kahden taiteilijan luova yhteistyö oli alkanut jo aikaisemmin: vuonna 1968 he valmistsivat teatterin ohjelmistoon amerikkalaisen näytelmäkirjailijan Artur Millerin Noitavainot. Molemmat näytelmät tekivät erittäin hyvän vaikutuksen, ne olivat todisteena korkeatasoisesta ammattitaidosta ja jäivät katsojain muistiin.

Todettakoon, että kun Petroskoin Suomalainen teatteri ilmoitti aikeestaan esittää Kalevalan, heräsi epäilyjä, miten teatterin lavalla onnistutaan esittämään aikuiselle yleisölle Väinämöisen, Ilmarisen ja Louhen myyttisiä hahmoja. Olivathan nämä kaikki tietäjiä, velhoja, pakanallisia jumalolentoja ja manaajia. Nähtävästi heidän esittämisekseen tarvittiin erikoista lähestymistapaa. Näillä henkilöahmot eivät saisi olla liian maallistettuja, arkisen naturalistisesti pelkistettyjä.

Ohjaajan ja lavastajan menestyksen takasi se, että he loivat naturalismista tyystin poikkeavan esityksen. Siinä oli paljon sovinnasta korostettua teatraalisuutta niin

henkilöiden puvuissa, sisustuksessa kuin myös liikkeiden rytmissä ja äänitehosteissa. Niinpä esimerkiksi kun lavalta katsoon kantautui pitkä kalevalaisille osoitettu pitokutsu, syntyi vaikutelma kuin tämä kutsu kantaisi kaukaisimpiinkin asutuksiin. Muinaisen asumuksen naturalistisen kopiointin asemesta (talousesineet, puuastias-to, tuohikontit) lavaa reunustivat höylätyt puiset rakennuslevyt, jotka olivat sopusoinnussa näytelmän yleistyylin kanssa. Näin oli saavutettu tavoite, jolloin kansanrunouden mielikuviutus kulki käsi kädessä konkreettisen inhimillisen aineksen kanssa.

Olettaisin, että yhteistyö Kurt Nuotion kanssa oli hyödyksi Leo Lankiselle kuvanveistäjänä. Kun 1950-luvun karjalaisten runonlaulajien plastisissa muotokuvissa Leon huomio keskittyi suurelta osin detaljiin uskottavuuteen, niin myöhemmin taiteilija pyrki jo voimakkaampaan ekspressiivisyyteen, tyyllittelyyn, kuvattavan henkilön sisäisen olemuksen korostamiseen. Tämä ilmenee varsinkin Leon veistämässä ohjaaja Kurt Nuotion muotokuvassa, jonka parissa hän työskenteli pitkään (1969–1986).

Kuvanveistäjä joutui pohtimaan sitäkin, miten nykytaide pystyisi välittämään ihmisen etnisen tyypin, hänen kansallisia piirteitään yksilöllisessä muodossa. Syntyperältään Leo Lankinen oli inkerinsuomalainen, koulutuksensa hän oli saanut venäjän kielellä ja jopa Karjalassa hän asui pääasiallisesti venäjänkielisessä ympäristössä säilyttäen kuitenkin yhteyden karjalaiseen ja suomalaiseen kulttuuriin. Tuskinpa olisi oikein kytkeä hänen tuotantonsa johonkin yhteen etniseen ryhmään. Mutta etniset ihmistyytit kiinnostivat häntä jatkuvasti. Yksi hänen kertomuksistaan kuvaa Karjalaistyttyö-veistoksen syntyvaiheita. Kerran Petroskoin yliopiston bussipysäkillä taiteilija näki tytön, jolla oli jotenkin erikoiset kasvopuenteet. Turhaa vaatimattomuuttaan tai

arkuuttaan Leo ei uskaltanut puhutella tyttöä, ei esittäytynyt eikä kertonut hänelle kiinnostuksensa syytä. Opiskelijatyttö nousi bussiin, mutta Leo odotti häntä myöhemminkin tällä pysäkillä, nousipa joskus samaan bussiin kuin tyttökin ja vaiteliaana tarkkaili hänen kasvojensa piirteitä painaakseen ne muistiin. Tätä jatkui aina veistoksen valmistumiseen asti...

Leo Lankinen on tehnyt veistoksia tavallisista työhimisistä, sivistyneistön edustajista kuten kirjailijoista Pekka Pertusta, Ragnar Ruskosta, Markku Niemisestä, säveltäjä Helmer Sinisalosta ja eräistä muista kulttuurivaikuttajista.

Suomen matkoillaan hän kävi taidegallerioissa ja nykytaiteen näyttelyissä. Realistiseen kuvaustapaan taipuvaisena hän osoitti kiinnostusta toisia taidevirtauksia kuten avantgardea ja abstraktia taidetta kohtaan. Hän ei ainakaan kieltänyt niitä jyrkästi. Markku Nieminen käyttää Leo Lankisen tuotannosta ilmaisua "humanistinen universalismi", joka sallii tyylien moninaisuuden.

Kenties Lankisen etnisestä syntyperästä johtui, että hänelle olivat ominaisia sellaiset piirteet kuin vaatimattomuus, vähäpuheisuus, vastenmielisyys kaikkea paraitimaisuutta ja mahtipontisia julistuksia kohtaan, varsinkin silloin kun ne saattoivat koskea taiteilijan lahjakkuutta ja hänen menestystään. Lahjakkuus tulee esiin ilman leventelyä.

Kun pistäytyi hänen ateljeehensa — vaikka ei ollutkaan taiteen ammattilainen, vaan pelkkä maallikko, joka pystyy kuitenkin syventymään taideluomuksiin ja syntyvaiheessa oleviin luonnoksiin sekä aistimaan luovan ajattelun sykkeen, niin joutui taiteen lumoihin ja oivalsi samalla, että edessä oli tosi lahjakkuus.

Elämänsä loppuvuosina Leo Lankinen uhrasi paljon henkistä tarmoa monimen-

taalisen muistomerkin Surun Ristin luomiseen. Hän esitteli minulle ystävällisesti muistomerkin kolme luonnosversiota, jotka hän pani erittäin edustavaan kilpailuun ja voitti sen. Nämä pienoisveistokset jättivät väkevän vaikutelman. Niissä oli syvälistä symboliikkaa, ajatuksen avaruutta ja tunteiden voimaa. Veistäjää huolestutti kovasti tämän projektin kohtalo. Projektin idean luova kehittäminen vaati äärimmäistä henkistä ponnistelua. Lisäksi tätä varjostivat käytännön arkiset harmit: muistomerkin pystyttämiseen tarvittavan rahan niukkuus ja valmistelutöiden pitkittyminen.

Tekijä ei valitettavasti saanut elää siihen päivään, jolloin Surun Risti pystytettiin lähelle Venäjän ja Suomen rajaa. Mutta hänen tuotantonsa on säilyvä ihmisten muistissa. □